

Kiss-Komjáthy Andor:
István bán és atyafisága
A Gutkeled nemzetség Sárvármonostori ágának korai története

~
Függelék

Lezárva: 2025. 01. 14.

Tartalom

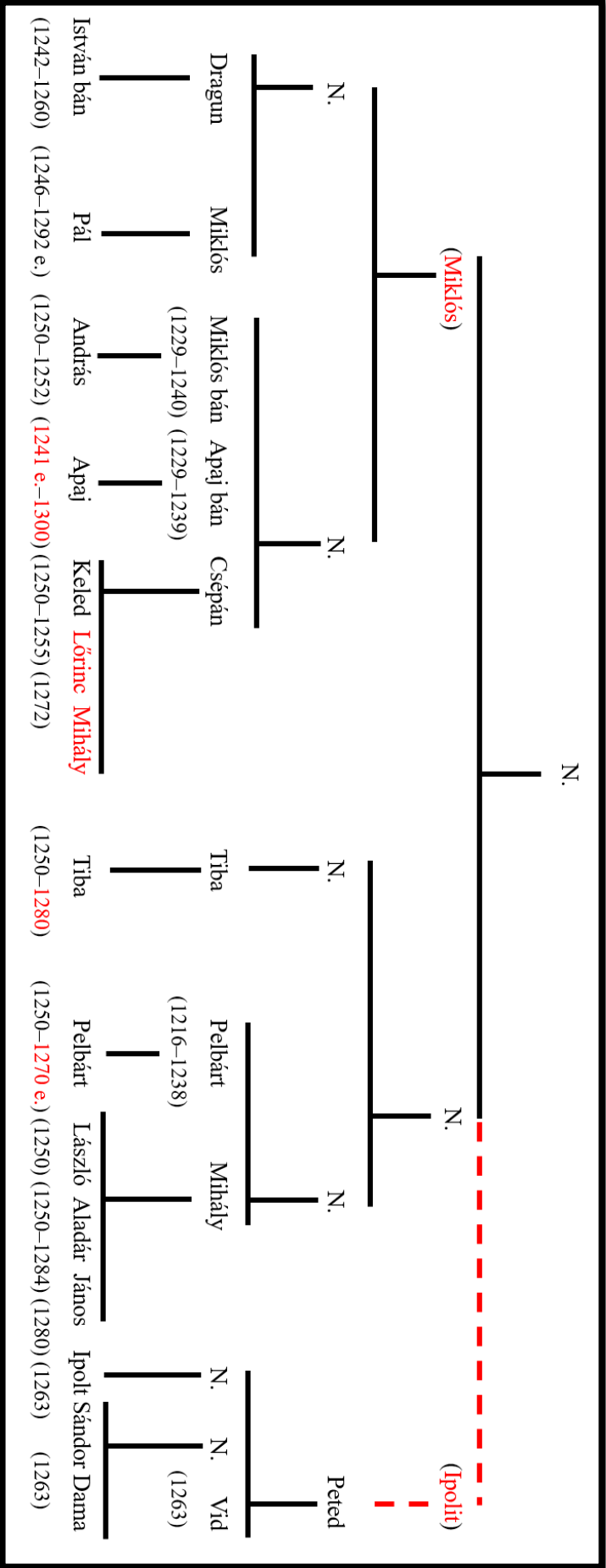
1. Genealógia.....	2
2. A Sárvármonostoriak birtokai.....	4
2. 1. Táblázat	4
2. 2. Térkép.....	8

1. Genealógia

A Sárvármonostori ág genealógiai táblája Engel Pál genealógiája¹ alapján lett összeállítva. Az eddigi szakirodalomhoz képest új vagy új érvekkel alátámasztott adatokat (*lásd dolgozat*), **piros** színnel lettek jelölve.

---

¹ ENGEL, GEN. Gútkeled nem 5. Sárvármonostori ág 1. tábla: elágazás

2. A Sárvármonostoriak birtokai

Országok rövidítése: *Sk* = Szlovákia, *Ro* = Románia, *Hr* = Horvátország

2. 1. Táblázat

A nemzetség közös birtokai:

Szám	Birtoklási év	Név	Megye	Forrás	Azonosítás és megjegyzések
1.	1250. augusztus 3. ²	<i>Sarwar</i> – sárvári monostor ³	Szatmár	DL 343.	ÁMTF I. 219–220.; NÉMETH, 2008. 259.
2.		<i>Futog</i> – Futak más néven: Batkaj	Bács		

Dragun fia István birtokai:

3.	1245 ⁴	<i>Belgyan</i> – Bölgyén, ma: Dolní Bezany, Sk	Nyitra	DL 29658.; RA 807. sz.	ÁMTF IV. 359., 361., 399., 428., 444., 470–471.
4.		<i>Schelchan</i> – Szolcsán, ma: Solcianky, Sk			
5.		<i>Narhid</i> – Nyárhíd, ma: Nove Zamky, Sk			
6.		<i>Basman</i> – Bosmán, ⁵ ma: puszta Alsódubován és Nagykosztolány határában			
7.		<i>Hornouc</i> – Hrenóc, ma: Chrenócz, Sk			
8.		<i>Periese</i> – Perjése, ma: Prasicz, Sk			
9.	1245	<i>Halasz</i> – Halász	Szabolcs	DL 297.	NÉMETH, 1997.78., 88., 137., 193.
10.		<i>Timar</i> – Tímár			
11.		<i>Magna Villa</i> – Nagyfalu			
12.		<i>Goa</i> – Gáva			

² Legelső említése 1217-ből való, de ekkor még nem határozható meg, hogy ki a birtokosa. RITUS 216.

³ Miklós fia Pál, Keled testvérei és Mihály fia János kivételével minden Sárvármonostori birtokos volt benne.

⁴ Királyi adomány.

⁵ Nyárhíd és Bosmán jószágokat István még 1245-ben elcserélte Hrenóc és Perjése birtokokra, egyszerre a 4 birtok sosem volt a tulajdonában. RA 807. sz.

13.	1246	<i>Sceplak</i> – Széplak, ma: Aluniș, Ro ⁶	Szolnok	HO I. 24.; CD VII/3. 29. ⁷	Mikófalva, Lápos, Alus és Ugruc mai megfelelőjének azonosítása nehézségekbe ütközik. CSÁNKI I. 548., 559., 564.; PETRI I. 129.; III. 694.; ENGEL, 2020.
-		<i>Alus</i> – Alusfalva, a Szamos folyó mentén, ma: Ro			
-		<i>Micov</i> – Mikófalva, ma: Ro			
-		<i>Ugruch</i> – Ugruc, a Szilágy patak mentén, ma: Ro			
-		<i>Lapus</i> mellett 30 ekényi föld – Lápos, ma: Ro			
14.	1251. november 23. ⁸	<i>Szalath</i> – Zlat, ma: Slavsko Polje, Hr	Zágráb	CDCr IV. 469.	Grahova és Verh birtokok azonosítása közelebből nem lehetséges. MEZŐ, 1998. 134.; KARÁCSONYI, 1900 ² . 517.
-		<i>Grahova</i>	?		
-		<i>Verh</i> – Kninhez közel, Hr	?		
-	1251	<i>Jablanich</i> városa ⁹ – Jablanac, ma: Hr	Tengermellék	CDCr IV. 472–473.	SZABO, 1920. 212–213.; GÁL, 2020. 104
15.	1251	<i>Scemefelde</i> – Szombathely, ma: Mala Subotica, Hr ¹⁰	Körös	DL 352.; DL 548.; DL 478.	PÓR, 1899. 117.; CSÁNKI III. 112.
16.		<i>Guth</i> – Gút ¹²	Fejér	HO VII. 44.	KARÁCSONYI, 1900 ² . 517.;
17.		<i>Dada</i> – Dada	Szabolcs		

⁶ A birtokokat egy közeli várhellyel együtt István unokatestvére, Miklós fia Pál adományozta Istvánnak, rokoni szeretetből. Az okmánytár regesztája szerint Miklós fia Pál ellentmond annak, hogy ezeket a birtokokat Istvánnak adta volna, ám jelen esetben meglátásom szerint tanúskodik az ellenkezőjéről. Ráadásul a dolog megindoklása is erre mutat.

⁷ Egy másik 1246-os, későbbi oklevél tanúsága szerint Miklós fia Pál korábban (feltehetően az osztrákok ellen) fogságba esett, magát csak majádi uradalmának elzálogosításával tudta kiszabadítani, az uradalom visszaváltása végett Istvántól (akit ekkor már nádornak és somogyi ispánnak címeznek) kért kölcsön 100 ezüstmárkát, amiért cserébe neki adta aranyosi uradalmának Széplak felé eső részét, a korábban Istvánnak adott részekkel együtt. Hogy melyek azok a Széplak felé eső részek, nincsen tisztázva az oklevélben, ám feltehetően a korábban Istvánnak adott részekhez közel feküdtek, vagy megegyeztek velük. Bár az oklevelek nem említik pontosan, minden bizonnyal Miklós fia Pál fogságba esése áll az események háttérében: a váltságdíj visszafizetése után anyagilag megszorulhatott és ezért adta el nem sokkal később uradalmának egy részét Istvánnak. István nádori méltóságviselése alapján az oklevél kiadása valamikor 1246. június 15. és 1246. október 13. közé tehető.

⁸ Királyi adomány.

⁹ István alapította saját használatra, ám a magyar király tiszteletére. A várost a betelepülő rabiaknak adta, a város feletti erősséggel együtt.

¹⁰ István egy elítélt zalai várjobbágyának, Gurbisának a földje, melyet a bán familiárisának, Scemének adományozta, a föld róla lett később elnevezve.

¹² A Gutkeledek ősi birtoka, vélhetően még szabolcsi letelepülésük előtt.

18.	1254. április 23. ¹¹	<i>Garabsa – Gerepcse</i>	Zemplén		ÁMTF II. 386–387.; CSÁNKI I. 343., 351 VÁLYI, 1799. 29.; NÉMETH, 1997. 58.
-		<i>Budilo – Bodoló</i>			
19.		<i>Garus – Karos</i>			
20.	1259 k. ¹³	majádi uradalom, ma: Sankt-Margarethen, Au	Sopron	ÁÚO V. 66.	Az uradalom pontos felépítéséről az 1260-as évekből még nincs adat. Később egy vár is állt Majádnál, ám ez István idejében még nem kimutatható. OTTOKAR ADG. 205–206.; CSÁNKI III. 619.
21.	1248–1260 k. ¹⁴	zágrábi palota	Zágráb	CDCr VII. 37.	
22.	? ¹⁵	<i>Chatar</i> – csatári monostor	Zala	DL 1176.; DL 41229.	CSÁNKI III. 41.

Miklós fia Pál birtokai:¹⁶

23.	1276 e. ¹⁷	Aranyosvár, ma: Arieșul, Ro	Szolnok	ÁÚO V. 66.	FÜGEDI, 1977. 100.

¹¹ Királyi megerősítés István vételeire.

¹³ A stájer háborúk idején, 1259 környékén unokatestvérét, Miklós fia Pált ismételt fogságba esése és súlyos veszteségei miatt kisegítette, innentől Istváné lett a Sopron megyei majádi uradalom és Miklós fia Pálé az aranyosi uradalom.

¹⁴ István valamikor bánsága alatt építtethette.

¹⁵ A Sárvármonostoriak feltételezett első őse, Miklós és testvére Márton által alapított monostort később István leszármazottjainak a kezén találjuk. Ha elfogadjuk Miklóst mint a Sárvármonostori ág őst, minden bizonnyal Istvánnak is a csatári monostor birtokosának kellett lennie.

¹⁶ Miklós fia Pál birtokainak története oly szorosan összefügg Istvánéval, hogy a vizsgált korszakban az Istvánnal kapcsolatos ügyeken kívül nem maradt fent birtokairól egyéb forrás. HO I. 24.

¹⁷ „[...] cum uno loco castrī [...] que de villa Sceplok ducit adidem castrum.” – HO I. 24. Az 1246-os adomány kapcsán Szentgyörgyi Mária úgy vélekedik, hogy az oklevélben megjelenő ismeretlen nevű várat, amit ő Kővárral azonosít, Miklós fia Pál odaadományozta Istvánnak, ám erre az oklevélben semmi nem utal, a vár csupán szomszédos jószágként van említve. SZENTGYÖRGYI, 1972. 16–17. Az aranyosi uradalom később is Pál, illetve az ő leszármazottai kezén maradt, az uradalom központját, Aranyosvárat még Pál építhette, valamikor 1276 előtt.

Apaj fia Apaj birtokai:¹⁸

24.	1248– 1251– 1258 k. ¹⁹	<i>Kerezthwr – Raszinyakeresztúr</i> ²⁰	Körös	DL 96411.; DL 2173.	ENGEL, 2020.
25.	1265 e. ²¹	<i>Zolad – szoláti monostor, ma: Debrecentől északra</i>	Bihar	DL 96233.	ÁMTF I. 645– 646.
26.	1241 e. ²²	<i>Nezde – Nezde</i>	Somogy	DL 773.	CSÁNKI II. 579., 631.; ENGEL, 2020.
27.		<i>Kerushygh – Köröshegy</i>			

Miklós bán fia András birtokai:²³

28.	1252	<i>Lelez – leleszi monostor</i>	Zemplén	DL 57208.	CSÁNKI I. 337.
29.	1282 e. ²⁴	<i>Baka – Báka</i>	Szabolcs	HO VIII. 225.	CSÁNKI I. 510.

Csépán fia Keled (és testvérei) birtokai:²⁵

30.	1255	<i>Morharty – Marhart</i> ²⁶	Bács	DL 76142.; DL 76160.	ÁMTF I. 227.

¹⁸ Apaj bán birtokairól nem szólnak a források, a birtokviszonyai fia, Apaj *comes* révén ismerhetők. Tekintve, hogy Apaj bán országos méltóságot viselt, értelemszerűen a fentínél jóval több birtoka lehetett. Apaj *comes* későbbi birtokperei során számos szabolcsi birtoka feltűnik, melyekről nem meghatározható, hogy ősi nemzetségi birtokok vagy későbbi szerzemények-e.

¹⁹ István familiárisa, Sceme határjárásai jelzik.

²⁰ A közeli Apajvár nevű várat Karácsonyi már Apaj bán építésének tartja, ám mivel a környező határjárásokban később nem szerepel még 1296-ban sem, Fügedi szerint, nevéből ítélve Apaj *comes* építtethette valamikor 1296 után és saját halála, tehát 1300 környéke előtt. RA 4340. sz.; FÜGEDI, 1977. 99.

²¹ Egy 1343-as oklevél szerint Apaj fia Apaj és unokatestvére, Csépán fia Keled a Bihar megyei szoláti monostort közösen bírták. Ezt a közös birtoklást szűkíti, hogy Keled 1265-re már elhunyt. Később az 1343-as oklevél szerint örököseik is közösen birtokolták a monostort, melyből az következik, hogy ez egy családi monostor volt, ami meglátásom szerint azt feltételezi, hogy szüleik, Apaj és Csépán is közösen birtokolták azt.

²² A somogyi birtokok összefüggésben lehetnek apjának az 1229 és 1234 között viselt somogyi ispáni tisztségével.

²³ Miklós fia András sarjainak kezén később két további szabolcsi, egy zempléni és egy ungi birtok is megjelenik, ám ezeket nem lehet megnyugtatóan 1260 előtt kimutatni. Miklós bánnak és leszármazottainak, lévén Miklós is országos hivatalt viselt, jóval több birtokuk lehetett. KARÁCSONYI, 1900². 511–512.

²⁴ András birtokaként aposztrofálható a szabolcsi Báka falu is, fia ezt a birtokát 1282-ben úgy említi mint amely apja révén került a tulajdonába.

²⁵ Keled testvéreit és utódait később néhány Szerém megyei és jó pár Szabolcs megyei jószág birtokában találjuk. KARÁCSONYI, 1900². 534–535.

²⁶ Mátyás fia Karun 4 márka ellenében mondott le róla Keled javára.

Tiba fia Tiba birtokai:

31.	1253	<i>Guerchykendhely – Gercsekendhely, ma: Gerecse-dűlő Ökörítőfülpösön</i> ²⁷	Szatmár	DL 98 501.	NÉMETH, 1999. 63.

Pelbárt és fia, Pelbárt birtokai:

32.	1216	<i>Vodozt – Vadaszt, későbbi nevén Pelbárthida</i>	Bihar	RITUS 208.	ÁMTF I. 652.
33.	1264 e. ²⁸	<i>Gachal – Gacsály</i>	Szatmár	DL 76144.	NÉMETH, 2008. 89., 211.
34.		<i>Palad – Palád</i>			
-	1264 e. ²⁹	<i>Markebteluke – Markebtelke, ma: Gacsály környéke</i>	Szatmár	RA 3566. sz.	NÉMETH, 1999. 63–64.

Mihály fiainak nem mutatható ki birtoka 1260 előttre nézve, Mihály fia Aladár és örökösei később Szabolcs és Bereg megyékben voltak birtokosok.³⁰

2. 2. Térkép

A Sárvármonostoriak birtokait a közelebről lokalizálhatatlan Mikófalva, Lápos, Alus, Ugruc, Grahova, Verh, Bodoló és Markebtelke jószágok és Jablanich város kivételével térképre helyeztem és piros színű körrel jelöltem. A monostorokat kék színű négyzetek jelölik.

²⁷ Tiba 40 márkáért vette a poroszlói monostor kegyuraitól.

²⁸ Míg Gacsályról nem mutatható ki, hogy 1260 előtt is Pelbárt birtokában lett volna, Paládról ez vélhető, figyelembe véve, hogy azt 1264-et megelőzően adta Pelbárt a feleségének.

²⁹ 1280 és 1290 között valamikor a király Tiba fia Miklósnak adományozta Pelbárt egykori birtokát, a szatmári Markebtelkét; erről a településről sem tudható, hogy Pelbárt birtokában lett volna 1260 előtt.

³⁰ DL 82870.; RA 3286. sz.; RIC 162–163., 167. sz.; ZICHY 61., 66.; KARÁCSONYI, 1900². 530–533.

